

แบบเสนอโครงการวิจัย

1. ชื่อโครงการวิจัย

การประเมินผลการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และความดันโลหิตสูงของโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขและโรงพยาบาลในสังกัดกรุงเทพมหานคร ประจำปี 2554-2555

An Assessment on Quality of Care among Patients Diagnosed with Type 2 Diabetes and Hypertension visiting Hospitals in care of Ministry of Public Health and Bangkok Metropolitan Administration in Thailand, 2011-2012

2. ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วม

หัวหน้าโครงการวิจัย

พ.อ.ผศ.ดร.นพ.ราม รังสินธุ์   เครือข่ายวิจัยคลินิกสหสถาบัน

ผู้วิจัยร่วม

ศ.นพ.ปิยทัศน์ ทัศนวิวัฒน์   เครือข่ายวิจัยคลินิกสหสถาบัน

พ.ต.นพ.ธีรยุทธ สุขมี   วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า

ผู้ประสานงานโครงการ

นางสาวณิศศรณ์ ปานนิล   ผู้ประสานงานวิจัยทางคลินิก

นางสาวกาญจนา ศรีวรกุล   ผู้ประสานงานวิจัยทางคลินิก

นางสาววัลลภา วีระปรกรณ์   ผู้ประสานงานวิจัยทางคลินิก

นางทักษิณ พิมพ์ภักดิ์   เจ้าหน้าที่บริหารจัดการข้อมูล

นางสาววราภรณ์ พินา   เจ้าหน้าที่บริหารจัดการข้อมูล

เครือข่ายวิจัยคลินิกสหสถาบัน 126/146 อาคารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนชั้น 4
ซอยบาราคนราคร ถนนติวานนท์ 14 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 1100 โทรศัพท์ 02 - 9510352,
02 – 9510873

ผู้ให้การสนับสนุน

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ผ่านเครือข่ายวิจัยคลินิกสหสถาบัน

3. สรุปย่อโครงการวิจัย (Project summary)

บทบาทและวัตถุประสงค์; กองทุนบริหารจัดการโรคเรื้อรัง สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ซึ่งมีหน้าที่ดูแลการบริการสุขภาพผู้ป่วยโรคเรื้อรังโดยเฉพาะโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และโรคความดันโลหิตสูงของโรงพยาบาลทั่วประเทศ ซึ่งจะเน้นการบริการการป้องกันแบบทุติยภูมิที่โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชน แต่ยังขาดข้อมูลพื้นฐานสำหรับการอ้างอิงและการวางแผนการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสม คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญและตัดสินใจศึกษาวิจัยโครงการนี้ เพื่อสร้างให้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนดำเนินการ การพัฒนาการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ที่เข้ารับบริการในหน่วยบริการเครือข่ายของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณงบเหมาจ่ายรายหัวให้สอดคล้องและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในภาพรวม โดยโครงการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงตามเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า แบบต่อเนื่องในระยะเวลาอีก 2 ปีข้างหน้าเพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาของตัวชี้วัดการดำเนินการในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี 2553 - 2555

วิธีการศึกษาวิจัย; รูปแบบการวิจัยเป็นการศึกษาแบบ Cross-Sectional Study แบบต่อเนื่อง 2 ครั้ง ห่างกันประมาณ 12 เดือน โดยการทบทวนเวชระเบียนผู้ป่วยหรือฐานข้อมูลอื่นนอกจากเวชระเบียนแล้วบันทึกผลตามตัวชี้วัดผลลัพธ์การให้บริการตามมาตรฐานการดูแลรักษาผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ซึ่งถูกกำหนดโดย 'Toward Clinical Excellence' Network (TCEN) และตัวชี้วัดผลลัพธ์การให้บริการตามมาตรฐานการดูแลรักษาผู้ป่วยความดันโลหิตสูงถูกกำหนดโดย สปสช. ดำเนินการในโรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) และโรงพยาบาลชุมชน (รพช.) และโรงพยาบาลในสังกัดในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศที่จะถูกสุ่มเลือกแบบ Proportional to size stratified cluster sampling สำหรับปี พ.ศ. 2554 ได้จำนวนโรงพยาบาล 548 แห่ง มีขนาดตัวอย่างเวชระเบียนของผู้ป่วยทั้งสิ้นปีละ 56,740 ราย สำหรับปี พ.ศ. 2555 ได้จำนวนโรงพยาบาล 549 แห่ง มีขนาดตัวอย่างเวชระเบียนของผู้ป่วยทั้งสิ้นปีละ 57,500 ราย ขั้นตอนการดำเนินการโดยย่อประกอบด้วย การขออนุญาตดำเนินโครงการวิจัยในโรงพยาบาลที่สุ่มได้ การขอความยินยอมจากผู้ป่วยเจ้าของเวชระเบียน ประชุมชี้แจงเจ้าหน้าที่ที่ทบทวนเวชระเบียนของแต่ละโรงพยาบาลดำเนินการเก็บข้อมูลนานช่วงปีละ 2 เดือน มีการตรวจเยี่ยมเพื่อควบคุมคุณภาพการเก็บข้อมูล บันทึกข้อมูลด้วยระบบสแกนคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์และแปลผลตามตัวชี้วัดที่กำหนด นำเสนอรายงานให้ กองทุนบริหารจัดการโรคเรื้อรัง สำนักงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า(สปสช.)โดยมีระยะเวลาในการดำเนินโครงการวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.2554 – ธันวาคม 2555 ทั้งนี้จะเริ่มเก็บข้อมูลอาสาสมัครรายแรกในเดือนพฤษภาคม 2554

ข้อพิจารณาจริยธรรม; การทบทวนเวชระเบียนจะมีการชี้แจงและขอความยินยอมจากผู้ป่วยเจ้าของเวชระเบียนก่อนการเก็บข้อมูลฯ ซึ่งจะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของหน่วยบริการที่มีความสามารถในการทบทวนเวชระเบียนและทราบกฎระเบียบในการปฏิบัติของสถานพยาบาลและการพิทักษ์สิทธิผู้ป่วยเป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่หรือทีมวิจัยในโครงการซึ่งประกอบด้วยพยาบาลประจำคลินิกจะเป็นผู้ชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัย รวมทั้งต้องมีการเซ็นยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยก่อนโดยไม่มีการคัดเลือกหรือบังคับไม่ว่ากรณีใดๆ ในการขอความยินยอมเข้าร่วมโครงการของอาสาสมัคร ทีมวิจัยตระหนักถึงสิทธิอันชอบธรรมของอาสาสมัคร ในการที่จะขอทราบรายละเอียดของโครงการเท่าที่ต้องการจะทราบ และยินดียิ่งที่จะให้ผู้พว้นำเอกสารชี้แจงโครงการไปอ่านหรือปรึกษากับญาติ ก่อนตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ โดยที่สามารถแจ้งผลการตัดสินใจแก่ทีมวิจัยในการนัดพบเพื่อการมาตรวจตามนัดในครั้งต่อไปได้ ซึ่งในการมาตรวจตามนัดแต่ละครั้งถือเป็นการนัดตามปกติของโรงพยาบาล ไม่ใช่นัดเพื่อการศึกษาแต่อย่างใด และทีมวิจัยเองยึดถือเป็นหน้าที่ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดที่จะต้องชี้แจงรายละเอียดของโครงการให้อาสาสมัครได้รับทราบอย่างละเอียด เพื่อให้ยินยอมเข้าร่วมโครงการด้วยความเข้าใจในวัตถุประสงค์งานโครงการอย่างแท้จริง

4. นิยามและคำจำกัดความ

การประเมินผลการดูแลโรคผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 และโรคความดันโลหิตสูง

เป็นการประมาณค่าหรือการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโดยอาศัยข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมด้วยวิธีการสอบถามทดสอบ สังเกต และวิธีการอื่นๆ แล้วทำการวิเคราะห์เพื่อตัดสินว่าการดำเนินงานนั้นมีคุณค่าหรือบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ใช้กลไกของตัวชี้วัดผลลัพธ์การให้บริการตามมาตรฐานการดูแลรักษาผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ถูกกำหนดโดยToward Clinical Excellence' Network (TCEN) และตัวชี้วัดผลลัพธ์การให้บริการตามมาตรฐานการดูแลรักษาผู้ป่วยความดันโลหิตสูงถูกกำหนดโดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ที่จะตอบสนองความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพการดูแลผู้ป่วยโดยใช้ Clinical condition เป็นจุดเริ่มต้น

5.ความสำคัญของปัญหาที่จะทำการวิจัย

5.1 ความเป็นมา

ประชากรไทยในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาโรคเรื้อรังที่เกี่ยวข้องกับการไม่ปฏิบัติตามพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม เช่น รับประทานอาหารที่มีประโยชน์อย่างเหมาะสม ออกกำลังกายแบบแอโรบิก จาก

สภาวะการณ์ปัจจุบันนี้เองก่อเกิดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพมากมาย ทำให้ประชาชนคนไทยมีแนวโน้มเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังมากขึ้นนั่นก็คือ โรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง รวมไปถึงการเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคเหล่านี้ ที่ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยตกต่ำ และผู้ป่วยในบางพื้นที่ของประเทศยังขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการที่มีมาตรฐานที่ควรจะได้รับตามสิทธิ์ ทั้งนี้เนื่องมาจาก การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์โดยเฉพาะที่มีบริการเฉพาะโรค การขาดแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา การกระจุกตัวของแพทย์ในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ การขาดอุปกรณ์ในการตรวจคัดกรองหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการตรวจรักษา เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ต้องอาศัยเวลาในการแก้ปัญหาอย่างตรงจุดและเหมาะสม

สปสข. มีหน้าที่ในการซื้อบริการด้านสุขภาพจากหน่วยงานที่ให้บริการและมีหน้าที่ในการตรวจประเมินคุณภาพการบริการผู้ป่วยกลุ่มโรคนี้ของหน่วยบริการควบคู่ไปด้วย โดยมีกองทุนบริหารจัดการโรคเรื้อรังดำเนินการตามแผนงานในการดำเนินการประเมินคุณภาพการให้บริการการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงเพื่อจะได้ทราบถึงขนาดของปัญหาการดูแลที่ไม่ได้มาตรฐานของหน่วยบริการด้านสุขภาพเนื่องด้วยปัจจัยต่างข้างต้นดังกล่าวแล้วอย่างแท้จริง และสามารถให้การสนับสนุน ช่วยเหลือในการพัฒนาระบบการดูแลให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดต่อไป

สืบเนื่องจาก การดำเนินโครงการนี้ในปีพ.ศ. 2553 ปรากฏผลการศึกษาที่สะท้อนถึงการเข้าไม่ถึงบริการที่มีมาตรฐานของผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงโดยเฉพาะผู้ป่วยที่อยู่ในความดูแลของโรงพยาบาลชุมชน ทั้งนี้มีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อมาตรฐานการให้บริการดูแลผู้ป่วยเหล่านี้ ก่อปรกับการศึกษาในครั้งนั้นมีโรงพยาบาลชุมชนหลายแห่งในแต่ละจังหวัดไม่ได้มีโอกาสเข้าร่วมการศึกษาเพื่อสะท้อนสภาพปัญหาที่แท้จริงของการเข้าถึงบริการที่ได้มาตรฐาน

5.2 เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องวิจัย

เนื่องจากกองทุนบริหารจัดการโรคเรื้อรัง สำนักงานหลักประกันสุขภาพได้ตั้งงบประมาณปี 2553 เพื่อดูแลคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 และโรคความดันโลหิตสูงเน้นการเข้าถึงบริการของผู้ป่วยให้มากขึ้นและยกระดับมาตรฐานการบริการให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนด รวมถึงการค้นหาผู้ป่วยที่มีภาวะแทรกซ้อน ซึ่งเป็นการป้องกันแบบทุติยภูมิที่โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชนให้ครอบคลุมหน่วยบริการทั่วประเทศ แต่ทว่ากองทุนบริหารจัดการโรคเรื้อรัง ยังขาดข้อมูลพื้นฐานสำหรับการอ้างอิงและการวางแผนการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสม และเพื่อรองรับการดำเนินการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงเป็นการเฉพาะ กอปรกับในปีงบประมาณ 2554 และ 2555 มีแผนงานที่จะเพิ่มการเข้าถึงบริการการป้องกันแบบทุติยภูมิและยกระดับการบริการให้ได้มาตรฐานที่สูงขึ้นไปอีก หวังจะให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญและตัดสินใจศึกษาวิจัยโครงการนี้ต่อไปอีก 2 ปี เพื่อให้ครอบคลุมหน่วยบริการระดับท้องถิ่นคือ โรงพยาบาลชุมชนให้มากขึ้น อันจะเป็นการประเมินการดูแลผู้ป่วยทั้งสองโรคทั่วประเทศซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับท้องถิ่นว่า มีตามมาตรฐานที่ สปสช.กำหนดมากน้อยเพียงใด มีขีดความสามารถในการให้บริการที่มีมาตรฐานเฉกเช่นเดียวกับโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลจังหวัด และโรงพยาบาลทั่วไปหรือไม่ รวมถึงต้องการเปรียบเทียบผลการประเมินการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และโรคความดันโลหิตสูงจากเวชระเบียนผู้ป่วยตามเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าระหว่างปีปัจจุบันกับปีที่ผ่านมา และค้นหาความชุกของผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และโรคความดันโลหิตสูงที่เข้ารับการรักษาในหน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าให้สมบูรณ์ ครอบคลุมข้อพิจารณาทางการแพทย์มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการเรื่องการพัฒนาการเข้าถึงบริการที่มีมาตรฐานของผู้ป่วยทั้งสองโรคนี้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในภาพรวมต่อไป

5.3 ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

1) ช่วยกระตุ้นให้หน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ามีการพัฒนาแนวทางการดูแลผู้ป่วยและคุณภาพการให้บริการสาธารณสุขตามมาตรฐานที่กำหนด อันจะเกิดประโยชน์แก่ผู้ป่วยโรคเรื้อรังในหน่วยบริการนั้นๆ ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นในการบริการของหน่วยบริการต่อผู้ป่วยที่มาใช้บริการ

2) เป็นฐานข้อมูลจำนวนผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่มีความเป็นปัจจุบันและน่าเชื่อถือ อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการประเมินขนาดปัญหาเพื่อการพัฒนาคุณภาพการบริการผู้ป่วยของหน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในแต่ละจังหวัด ตามคุณภาพบริการของหน่วยนั้นๆ

5.4 การทบทวนวรรณกรรม

1) จากการสำรวจสภาวะสุขภาพอนามัยของประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกายทั้งสามครั้ง เมื่อเปรียบเทียบความชุกโรคเบาหวาน พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ

– การสำรวจครั้งที่ 1 พ.ศ. 2534-2535 ⁽¹⁾ ระดับน้ำตาลกลูโคสในเลือดหลังอดอาหารสูงกว่า 140 มก./ดล. สำรวจในประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป กลุ่มอายุ 55-59 ปี มีความชุกสูงสุด เพศชายร้อยละ 4.8 เพศหญิงร้อยละ 7.8 ความชุกรวมทุกกลุ่มอายุ เพศชายร้อยละ 2.0 เพศหญิงร้อยละ 2.8

– การสำรวจครั้งที่ 2 พ.ศ. 2539-2540 ⁽²⁾ ระดับน้ำตาลในเลือดสูงกว่าหรือเท่ากับ 126 มก./ดล.สำรวจในวัยแรงงาน อายุ 15-59 ปี ไม่มีข้อมูลในกลุ่มผู้สูงอายุ ความชุกรวมทั้งเพศชายและเพศหญิงร้อยละ 4.4

– การสำรวจครั้งที่ 3 พ.ศ. 2546-2547 ⁽³⁾ ระดับน้ำตาลในเลือดหลังอดอาหาร สูงกว่าหรือเท่ากับ 126 มก./ดล. หรือผู้ที่กำลังรักษาด้วยการรับประทานยาลดน้ำตาล หรือฉีดอินซูลิน สำรวจในประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป พบว่ามีความชุกของโรคเบาหวานรวม ร้อยละ 6.7 เพศหญิงร้อยละ 7.3 และเพศชายร้อยละ 6.4 มีแนวโน้มสูงขึ้นตามอายุ พบความชุกสูงสุดในกลุ่มอายุ 60-69 ปี ในเพศชายร้อยละ 13.8 ในเพศหญิงร้อยละ 18.9 พบความชุกมากที่สุดในเขตกรุงเทพมหานครร้อยละ 12.4 ในกลุ่มที่เป็นโรคเบาหวาน ร้อยละ 66.0 ในเพศชาย และร้อยละ 49.0 ในเพศหญิง ไม่เคยได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคเบาหวานมาก่อน สำหรับในสถานะเสี่ยงต่อการเป็นโรคเบาหวาน (ระดับน้ำตาลในเลือดสูงกว่าปกติแต่ยังไม่ถึงระดับเป็นโรคเบาหวาน) มีร้อยละ 15.4 ในประชากรชายอายุ 15 ปีขึ้นไป และร้อยละ 10.6 ในประชากรหญิงอายุเดียวกัน

– การสำรวจครั้งที่ 4 พ.ศ. 2551-2552 ⁽⁴⁾ ความชุกของโรคเบาหวานในประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 6.9 ผู้หญิงมีความชุกสูงกว่าในผู้ชาย (ร้อยละ 7.7 และ 6 ตามลำดับ) กลุ่มอายุที่มีความชุกของโรคสูงสุดคือกลุ่มอายุ 60-69 ปี คือพบผู้ป่วยโรคเบาหวานร้อยละ 16.7 ในส่วนผู้ที่เคยได้รับการวินิจฉัยโดยแพทย์ว่าเป็นเบาหวานแต่ไม่ได้รับการรักษาพบร้อยละ 3.3 ของผู้เป็นเบาหวานทั้งหมด ส่วนที่เหลือประมาณ 2 ใน 3 ของผู้ที่เป็นเบาหวานได้รับการรักษาอยู่ และร้อยละ 28.5 ของผู้ที่เป็นเบาหวานทั้งหมดมีระดับน้ำตาลอยู่ในเกณฑ์ที่ควบคุมได้ต่ำกว่า < 126 มก./ดล. ส่วนความชุกของภาวะบกพร่องของน้ำตาลในเลือดหลังอดอาหาร (Impaired Fasting Glucose, IFG) โดยรวมร้อยละ 10.7 ผู้ชายมีความชุกสูงกว่าผู้หญิงเล็กน้อยความชุกเพิ่มขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้นในผู้ชาย สำหรับความชุกของโรคความดันโลหิตสูงในประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปมีร้อยละ 21.4 ซึ่งผู้ชายและผู้หญิงมีความชุกใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ความดันโลหิต systolic และ diastolic เฉลี่ยของประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปเท่ากับ 122.0 และ 75.2 มม.ปรอทตามลำดับ ผู้ชายมีระดับความดันโลหิตสูงกว่าผู้หญิง (systolic: 124 และ 120 มม. ปรอท, diastolic : 76.7 และ 73.8 มม. ปรอท ตามลำดับ) ระดับความดันโลหิตสูงขึ้นตามอายุ จนสูงสุดในผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไป ส่วน diastolic เพิ่มขึ้นตามอายุจนถึงวัย 45-59 ปี หลังจากนั้นความดันโลหิต diastolic ลดลงเมื่ออายุเพิ่มขึ้น

2) ประเทศไทยพบความชุกของโรคเบาหวานในเพศชายร้อยละ 9.3 และเพศหญิงร้อยละ 9.9 ความชุกของโรคเบาหวานในประเทศไทยนับว่าอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง เมื่อใช้ผลการสำรวจสภาวะสุขภาพอนามัยของประชาชนไทยครั้งที่สามและค่าอุบัติการณ์ของโรคเบาหวาน (11.4 per 1000 person-years) ในกลุ่มอายุ 35-60 ปี

(5) แต่ละปีจะมีผู้ป่วยเบาหวานเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 320,762 คน ดังนั้นคาดว่าในปี พ.ศ. 2552-2553 จะมีผู้ป่วยเบาหวาน 5,397,559 คน และหากประมาณการค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ป่วยในภาพรวมพบว่า การควบคุมน้ำตาลในผู้ป่วยเบาหวาน 1 ราย จะมีค่าใช้จ่ายในปี 2539 เป็น 7702-18724 บาท (6) และเมื่อประมาณการว่ามีผู้ป่วยจำนวน 4.9 ล้านคนในปี 2552 ประเทศไทยจะต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 3.8 – 9.2 หมื่นล้านบาท

3) จากรายงานของโครงการลงทะเบียนผู้ป่วยเบาหวานในประเทศไทย (Thailand Diabetes Registry, TDR) ที่มารับการรักษา ที่คลินิกเบาหวานของโรงพยาบาลตติยภูมิ 11 แห่ง เมื่อปีพ.ศ.2546 พบว่าความชุกของภาวะแทรกซ้อนเนื่องจากไตเสื่อมสูงสุดถึงร้อยละ 43.9 ต้อกระจกร้อยละ 42.8 และจอประสาทตาเสื่อมร้อยละ 30.7 และพบมีภาวะแทรกซ้อนจากโรคหัวใจขาดเลือดและโรคหลอดเลือดสมอง ร้อยละ 8.1 และ 4.4 ตามลำดับ (7)

4) จากการรวบรวมข้อมูลในช่วงปี พ.ศ. 2546 พบว่าภาวะแทรกซ้อนทางไตใกล้เคียงกันพบไข่ขาวในปัสสาวะ (Proteinuria) ในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ร้อยละ 17.8 ภาวะแทรกซ้อนทางตาในเบาหวานชนิดที่ 2 พบ non-proliferative retinopathy ร้อยละ 22.0 ภาวะแทรกซ้อนทางโรคหัวใจขาดเลือดที่แน่ชัด (Definite ischemic heart disease) เบาหวานชนิดที่ 2 พบ ร้อยละ 4.5 และ ภาวะสมองขาดเลือด (Ischemic stroke) เบาหวานชนิดที่ 2 พบร้อยละ 3.6 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะแทรกซ้อนของโรคเบาหวาน ได้แก่ ระยะเวลาการเป็นโรคเบาหวาน อายุ ดัชนีมวลกาย การสูบบุหรี่ ผลกระทบของการสูบบุหรี่ทำให้การดื้ออินซูลิน (Insulin resistance) ผลการรักษาเบาหวานเลวลง เกิดกลุ่มอาการเมตาบอลิก มีภาวะแทรกซ้อนของหลอดเลือดเล็กและหลอดเลือดใหญ่ตลอดจนอัตราการตายสูงขึ้น (8)

5) จากผลการศึกษาแบบ Systematic review และ Meta-analysis จากการศึกษาวิจัยเหล่านี้พบว่าต้นแบบการดูแลโรคเรื้อรังสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน (9, 10, 11)

- ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลผู้ป่วยเมื่อเปรียบเทียบกับคู่มือแนวทางปฏิบัติทางคลินิกเช่นเพิ่มสัดส่วนผู้ป่วยที่ได้รับการตรวจ Hb A1C ตรวจ Microalbuminuria ในปัสสาวะ ตรวจระดับไขมันในเลือด และตรวจตาประจำปี และเพิ่มสัดส่วนผู้ที่ได้รับการรักษาด้วยยา Metformin และยากลุ่มAngiotensin converting enzyme inhibitor (ACEI)

- ช่วยเพิ่มคุณภาพผลการดูแลรักษา เช่น ทำให้ผู้มีระดับ Hb A1C ความดันโลหิต ระดับไขมันในเลือดในเกณฑ์ที่กำหนดมีสัดส่วนสูงขึ้น แต่ไม่พบว่าช่วยลดการมีภาวะแทรกซ้อนหรือโรคอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับโรคเบาหวาน และไม่ช่วยลดอัตราการตาย

6.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อประเมินผลการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และหรือโรคความดันโลหิตสูงจากเวชระเบียนผู้ป่วยตามเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า
- 2) เพื่อเปรียบเทียบผลการประเมินการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และหรือโรคความดันโลหิตสูงจากเวชระเบียนผู้ป่วยตามเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าปีพ.ศ. 2554 – 2555 กับผลการประเมินการดูแลรักษาของปีที่ผ่านมา
- 3) เพื่อหาความชุกของผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และโรคความดันโลหิตสูงที่เข้ารับการรักษาในหน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่มีความสมบูรณ์ ครบคลุมมากกว่าที่ได้ดำเนินการในปี 2553

7.สถานที่ทำวิจัยและระยะเวลาในการทำวิจัย

สถานที่ทำวิจัย โรงพยาบาลในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศได้แก่ โรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) และโรงพยาบาลชุมชน (รพช.) และโรงพยาบาลในสังกัดกรุงเทพมหานคร

ระยะเวลาศึกษาวิจัย 24 เดือน (ตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2554-2555)

เดือน-ปี/ แผนการ ดำเนินงาน	ปีพ.ศ. 2554				ปีพ.ศ. 2555			
	ม.ค.- มี.ค.	เม.ย.-มิ.ย.	ก.ค.-ก.ย.	ต.ค.- ธ.ค.	ม.ค.-มี.ค.	เม.ย.-มิ.ย.	ก.ค.-ก.ย.	ต.ค.-ธ.ค.
1. จัดทำโครงร่าง งานวิจัยและแบบ บันทึกข้อมูล	↔				↔			
2. จั ด อ บ ร ม ผู้ ประสานงานทั้ง 4 ภาค	↔				↔			
3. จั ด พื ม พื แ บ บ บันทึกข้อมูลและ เตรียมชุดแบบ บันทึกข้อมูล		↔				↔		
4. ดำเนินการเก็บ ข้อมูลภาคสนาม		↔				↔		

5. บั น ที่ ก แ ล ะ วิเคราะห์ข้อมูล			↔				↔	
6. สรุปผลการศึกษา และวางแผนจัดทำ รายงาน			↔				↔	
7. เขียนรายงาน ฉบับสมบูรณ์				↔				↔

8.การวางแผนการวิจัย

เป็นการศึกษาแบบ Cross-Sectional Study เพื่อประเมินผลการดูแลรักษาผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 และความดันโลหิตสูงตามเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศ โดยการทบทวนเวชระเบียนผู้ป่วยหรือฐานข้อมูลอื่นนอกจากเวชระเบียนแล้วบันทึกผลตามตัวชี้วัดผลลัพธ์การให้บริการตามมาตรฐานการดูแลรักษาผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ถูกกำหนดโดย *Toward Clinical Excellence' Network (TCEN)* และตัวชี้วัดผลลัพธ์การให้บริการตามมาตรฐานการดูแลรักษาผู้ป่วยความดันโลหิตสูงถูกกำหนดโดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ใช้ในการประเมินโดยมีระยะเวลาในการดำเนินโครงการวิจัยติดต่อกันจำนวน 2 ปีคือ 2554-2555 ตั้งแต่ มกราคม-ธันวาคม ของทุกปี

8.1 ลักษณะตัวอย่างหรือประชากรที่ทำการศึกษา

- ผู้ป่วยโรคเบาหวาน ชนิดที่ 2 และผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่มารับบริการที่หน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในแต่ละจังหวัด
- มารับบริการที่หน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า มากกว่า 12 เดือน ขึ้นไป
- ขนาดตัวอย่างของประชากรที่ทำการศึกษาในปีพ.ศ. 2554 คือ 56,740 ราย และในปีพ.ศ.2555 คือ 57,500 ราย

8.2 เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวอย่างเข้ามาศึกษา (Patient selection criteria)

การศึกษานี้จะมีการสุ่มตัวอย่างแบบ Proportional to size stratified cluster sampling จากข้อมูลโรงพยาบาลทั่วประเทศตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประเภทของโรงพยาบาลสังกัด สป.สธ. ในเครือข่าย สปสช.

รพ.สังกัด สป.สธ.ทั่วประเทศ 76 จังหวัด*		
1	รพศ.	25 แห่ง
2	รพท.	70 แห่ง
3	รพช.	736 แห่ง
3.1	รพช.ขนาด 10-30 เตียง	539 แห่ง
3.2	รพช.ขนาด 60 เตียง	131 แห่ง
3.3	รพช.ขนาด 90-120 เตียง	66 แห่ง
รวมทั้งสิ้น		831 แห่ง

* ยกเว้น กรุงเทพมหานคร

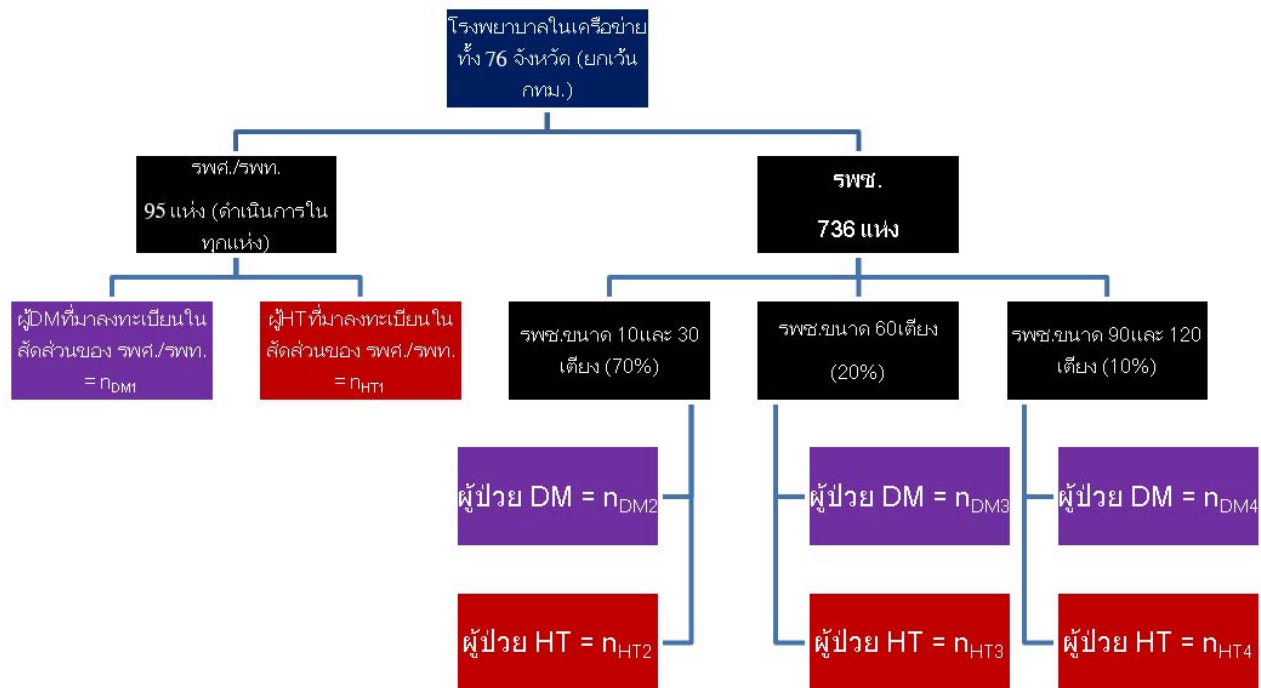
และการส่งโรงพยาบาลในแต่ละจังหวัดจะจำแนกตามประเภท และขนาดของโรงพยาบาล (จำนวนเตียง) ดังนี้

โรงพยาบาลศูนย์หรือโรงพยาบาลทั่วไป (รพศ. หรือ รพท.) ทั้งประเทศมีจำนวนทั้งสิ้น 95 แห่งทั่วประเทศ ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยในทุกแห่ง (โดยไม่สุ่มเลือก)

โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ซึ่งในแต่ละจังหวัดจะมี รพช. หลายแห่ง ทั่วประเทศมี รพช.จำนวนทั้งสิ้น 736 แห่ง จะถูกสุ่มจำแนกตามขนาดของโรงพยาบาล (จำนวนเตียง) ซึ่งจำแนกกลุ่มตามขนาดโรงพยาบาลดังนี้

- กลุ่มที่ 1 รพช. ขนาด 10 และ 30 เตียง (คิดเป็น 70% ของ รพช.ทั้งหมดทั่วประเทศ)
- กลุ่มที่ 2 รพช. ขนาด 60 เตียง (คิดเป็น 20% ของ รพช.ทั้งหมดทั่วประเทศ)
- กลุ่มที่ 3 รพช. ขนาด 90 และ 120 เตียง (คิดเป็น 10% ของ รพช.ทั้งหมดทั่วประเทศ)

ทั้งนี้การสุ่มเลือกโรงพยาบาลชุมชน (รพช.) จะสุ่มเลือกในสัดส่วน 70:20:10 (ซึ่งเป็นสัดส่วนภาพรวมของ รพช.ในแต่ละกลุ่ม) อีกทั้งจำนวนผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 (Type 2 DM) และผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (HT) จะถูกสุ่มแยกกันให้ได้จำนวนที่เหมาะสมตามสัดส่วนของผู้ป่วยที่มาลงทะเบียนรับบริการใน รพช.นั้น (รูปที่ 1)

รูปที่ 1 แผนการสุ่มโรงพยาบาลและขนาดตัวอย่าง

ขนาดตัวอย่าง

การได้มาซึ่งขนาดตัวอย่างของแต่ละจังหวัด

สูตรที่ใช้ในการคำนวณตัวอย่างรายจังหวัด คือ

$$n = \frac{NZ_{\frac{\alpha}{2}}^2(p(1-p))}{\left(e^2(N-1)\right) + Z_{\frac{\alpha}{2}}^2(p(1-p))}$$

$$n_{\text{จังหวัด}} = n \times \text{design effect}$$

กำหนดให้

$n_{\text{จังหวัด}}$ = ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่ละจังหวัด

N = จำนวนผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงรวมของจังหวัดนั้นๆ

P = สัดส่วนการได้รับการตรวจสอบภาพช่องปากร้อยละ 20.5 หรือเท่ากับ 0.205

$Z = 1.96$ กำหนดระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

$e =$ ความแม่นยำของการประมาณค่า เท่ากับ 0.05

Design effect = 3

เมื่อแทนค่าในสูตรข้างต้นในแต่ละจังหวัดจะได้ ขนาดตัวอย่าง (n จังหวัด) ที่ใช้ในการวิจัยของแต่ละจังหวัด ทั้งนี้ในปีพ.ศ. 2554 ขนาดตัวอย่างในแต่ละจังหวัดจะถูกคำนวณตามสูตรข้างต้นรวม 76 จังหวัดทั่วประเทศ ดังนั้นจะได้ขนาดตัวอย่างทั่วประเทศที่ใช้ในโครงการวิจัยทั้งสิ้น 56,740 ราย (คิดเป็นประมาณ 1.7% ของจำนวนผู้ป่วยที่ลงทะเบียนที่โรงพยาบาลในเครือข่ายทั้งหมดทั่วประเทศกว่า 3,373,089 คน) สำหรับปีพ.ศ. 2555 ขนาดตัวอย่างในแต่ละจังหวัดจะถูกคำนวณตามสูตรข้างต้นรวม 77 จังหวัดทั่วประเทศ ดังนั้นจะได้ขนาดตัวอย่างทั่วประเทศที่ใช้ในโครงการวิจัยทั้งสิ้น 57,500 ราย

การได้มาซึ่งขนาดตัวอย่างในแต่ละโรงพยาบาล

1) หลังจากที่ได้คำนวณขนาดตัวอย่างที่ต้องใช้ในแต่ละจังหวัดได้เรียบร้อยแล้ว

ตัวอย่าง จังหวัดขอนแก่น มีฐานข้อมูลพบว่า จังหวัดขอนแก่นมีจำนวนผู้ป่วยที่ลงทะเบียนไว้กับโรงพยาบาลทุกประเภทในจังหวัดทั้งสิ้น **90,725 คน** จำแนกเป็น

– ผู้ป่วยที่ลงทะเบียนกับ รพศ./รพท. = 18,261 คน (ร้อยละ 20.15)

– ผู้ป่วยที่ลงทะเบียนกับ รพช. ทั้งสิ้น = 72,444 ราย (ร้อยละ 79.85) โดยจำแนกในแต่ละกลุ่ม รพช.เป็นสัดส่วนดังนี้

กลุ่มที่ 1 รพช. ขนาด 10 และ 30 เตียง จำนวน 50,936 คน คิดเป็นร้อยละ 70.31

กลุ่มที่ 2 รพช. ขนาด 60 เตียง จำนวน 11,418 คน คิดเป็นร้อยละ 15.76

กลุ่มที่ 3 รพช. ขนาด 90 และ 120 เตียง จำนวน 10,090 คน คิดเป็นร้อยละ 13.93

แทนค่าตามสูตร

$$n_{srs} = \frac{90,725 \times (1.96)^2 \times (0.205(1 - 0.205))}{\left((0.05)^2 \times (90,725 - 1)\right) + (1.96)^2 (0.205(1 - 0.205))}$$

$$n_{clus} = n_{srs} \times Deff$$

$$n_{clus} = 249.75 \times 3$$

$$n_{clus} = 750$$

จะได้ขนาดตัวอย่างของจังหวัดขอนแก่นเป็นอย่างน้อย = 750 คน

2) การสุ่มเลือกโรงพยาบาลของแต่ละจังหวัด

กรณีของ รพศ./รพท. ในแต่ละจังหวัดจะเก็บข้อมูลในทุกแห่งของจังหวัดนั้น (โดยไม่มีการสุ่มเลือก)

กรณีของ รพช. ทั้ง 3 กลุ่มข้างต้น จะสุ่มเลือกจำนวนรพช. ตามสัดส่วนของกลุ่มรพช. ในสัดส่วน

70: 20: 10 (ซึ่งเป็นสัดส่วนภาพรวมของ รพช. ในแต่ละกลุ่ม)

เมื่อคำนวณขนาดตัวอย่างและจำนวนโรงพยาบาลในแต่ละจังหวัดแล้วจะเห็น ภาพรวมของโรงพยาบาลทั่วประเทศดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประเภทของโรงพยาบาลสังกัด สป.สธ. ในเครือข่าย สปสช.

รพ.สังกัด สป.สธ.ทั่วประเทศ 76 จังหวัด*		ร้อยละของจำนวน
ที่อยู่ในข่ายการวิจัย		รพ.ทั้งหมด
1	รพศ.	25 แห่ง 100
2	รพท.	70 แห่ง 100
3	รพช.	454 แห่ง 61.68
3.1	รพช.ขนาด10-30 เตียง	359 แห่ง 66.60
3.2	รพช.ขนาด 60 เตียง	58 แห่ง 44.27
3.3	รพช.ขนาด 90-120 เตียง	37 แห่ง 56.06
รวมทั้งสิ้น		549 แห่ง 66.02

* ยกเว้น กรุงเทพมหานคร

3) ขนาดตัวอย่างในแต่ละโรงพยาบาลจะถูกคำนวณในลักษณะ proportional to size ของจำนวนผู้ป่วยที่มาลงทะเบียนในโรงพยาบาลที่สุ่มได้ในแต่ละจังหวัด และจะคำนวณเพื่อกระจายตัวอย่างลงในแต่ละแห่งของโรงพยาบาลที่ถูกสุ่มเลือก 2 ขั้นตอนคือ

- Proportional to size ตามประเภทของโรงพยาบาลคือ รพศ./รพท. และ รพช. ก็จะได้สัดส่วนของผู้ป่วยที่มาลงทะเบียนของ รพศ./รพท.
- สำหรับจำนวนผู้ป่วยของกลุ่ม รพช. ก็ต้อง Proportional to size ตามกลุ่ม รพช. ทั้ง 3 กลุ่มข้างต้น ก็จะได้ขนาดของผู้ป่วยที่มาลงทะเบียนของ รพช.

ตัวอย่างการคำนวณ จำนวนโรงพยาบาลในจังหวัดขอนแก่น

ประเภทของโรงพยาบาลในจังหวัดขอนแก่น

- รพศ./รพท. จำนวน 2 แห่งเก็บข้อมูลทั้ง 2 แห่ง
- รพช. ขนาด 10 และ 30 เตียง จำนวน 16 แห่ง คำนวณขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของ รพช. ในกลุ่มนี้ (ร้อยละ 70) เท่ากับ 11 แห่ง
- รพช. ขนาด 60 เตียง จำนวน 2 แห่ง คำนวณขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของ รพช. ในกลุ่มนี้ (ร้อยละ 20) เท่ากับ 1 แห่ง
- รพช. ขนาด 90 และ 120 เตียง จำนวน 2 แห่ง คำนวณขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของ รพช. ในกลุ่มนี้ (ร้อยละ 10) เท่ากับ 1 แห่ง

รวมจำนวนโรงพยาบาลที่ต้องเก็บข้อมูลในจังหวัดขอนแก่น =

15 แห่ง

จำนวนผู้ป่วยของแต่ละประเภทโรงพยาบาลในจังหวัดขอนแก่น

– ผู้ป่วยที่ลงทะเบียนกับ รพศ./รพท. = 18,261 คน (ร้อยละ 20.15) คำนวณขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของผู้ป่วยที่ลงทะเบียนกับรพศ./รพท. ได้ทั้งสิ้น **151 ราย**

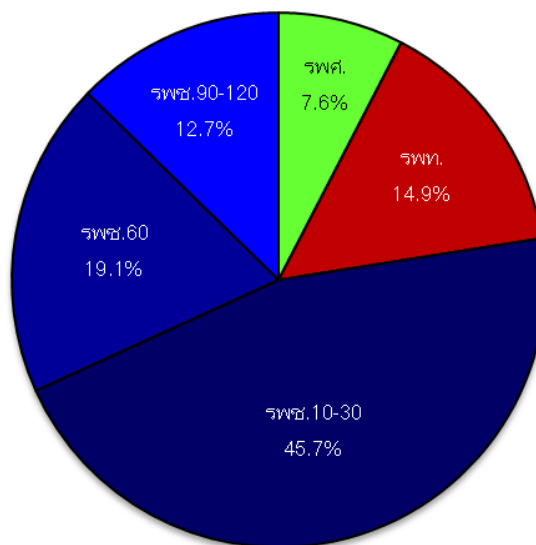
– ผู้ป่วยที่ลงทะเบียนกับ รพช. ทั้งสิ้น = 72,444 ราย (ร้อยละ 79.85) คำนวณขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของผู้ป่วยที่ลงทะเบียนกับรพช. ได้ทั้งสิ้น **599 ราย** ทั้งนี้จำแนกตามกลุ่ม รพช. ทั้ง 3 กลุ่มได้ ขนาดตัวอย่างในแต่ละกลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 รพช. ขนาด 10 และ 30 เตียง มีขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของผู้ป่วยซึ่งมีร้อยละ 70.31 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่ลงทะเบียน ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมคือ $599 \times 70.31\% = \mathbf{421}$ รายเป็นอย่างน้อย

กลุ่มที่ 2 รพช. ขนาด 60 เตียง มีขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของผู้ป่วยซึ่งมีร้อยละ 15.76 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่ลงทะเบียน ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมคือ $599 \times 15.76\% = \mathbf{94}$ รายเป็นอย่างน้อย

กลุ่มที่ 3 รพช. ขนาด 90 และ 120 เตียง มีขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของผู้ป่วยซึ่งมีร้อยละ 13.93 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่ลงทะเบียน ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมคือ $599 \times 13.93\% = \mathbf{83}$ รายเป็นอย่างน้อย

ดังนั้นเมื่อคำนวณขนาดตัวอย่างครบทั้ง 76 จังหวัด (ยกเว้น กทม.) จะได้ขนาดตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 57,500 ราย ซึ่งสามารถกระจายตามประเภทของโรงพยาบาลเป็นสัดส่วนได้ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 สัดส่วนของขนาดตัวอย่างในการวิจัยจำแนกตามประเภทของโรงพยาบาล

สำหรับ กรุงเทพมหานคร มีจำนวนผู้ป่วยที่มาลงทะเบียนกับหน่วยบริการร้อยละ 6.8 ของผู้ป่วยที่ลงทะเบียนทั่วประเทศ และมีหน่วยบริการที่อยู่ในเครือข่ายจำนวนทั้งสิ้น 183 แห่งจำแนกเป็นดังตารางที่ 3 นี้

ตารางที่ 3 ประเภทของโรงพยาบาลในกรุงเทพมหานครที่อยู่ในเครือข่ายของ สปสช.

กลุ่มที่	โรงพยาบาลในกทม.ที่อยู่ในเครือข่าย สปสช.	
1	รพ.สังกัด สป.สธ.	3 แห่ง
2	รพ.สังกัด กทม.	12 แห่ง
3	รพ.เอกชน	20 แห่ง
4	คลินิกเอกชน	148 แห่ง
รวมทั้งสิ้น		183 แห่ง

การสุ่มเลือกโรงพยาบาลจะจำแนกตามประเภท สังกัดและขนาดจำนวนเตียงของโรงพยาบาลโดยหลักการเดียวกันกับ รพช. กล่าวคือ คำนวณขนาดตัวอย่างและจำนวนหน่วยบริการตามสัดส่วนของผู้ป่วยที่มาลงทะเบียนในแต่ละกลุ่มที่แจกแจงข้างต้น จะได้จำนวนหน่วยบริการในส่วนของ กทม.จำนวน 52 แห่งดังตารางที่ 4

นี้ แล้วคำนวณขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนผู้ป่วยที่มาลงทะเบียนกับหน่วยบริการในกลุ่มต่างๆ และกระจายจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนในแต่ละหน่วยบริการ จนได้ขนาดตัวอย่างของแต่ละหน่วยบริการที่อยู่ในข่ายการวิจัย

ตารางที่ 4 ประเภทของโรงพยาบาลใน กทม.ที่อยู่ในข่ายการวิจัย

กลุ่มที่	โรงพยาบาลใน กทม.ที่อยู่ในข่ายการวิจัย	ร้อยละของหน่วยบริการทั้งหมด
1	รพ.สังกัด สป.สธ.	2 แห่ง 66.67
2	รพ.สังกัด กทม.	4 แห่ง 33.33
3	รพ.เอกชน	10 แห่ง 50.00
4	คลินิกเอกชน	38 แห่ง 25.68
รวมทั้งสิ้น		52 แห่ง 28.42

8.3 เกณฑ์การคัดเลือกผู้ป่วยเข้าร่วมโครงการ (Inclusion criteria)

ผู้ป่วยที่จะได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นอาสาสมัครในโครงการนี้ ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- 1) ผู้ป่วยด้วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และหรือโรคความดันโลหิตสูงที่เข้ามารับบริการในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขและสังกัดกรุงเทพมหานครซึ่งอยู่ในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในแต่ละจังหวัดเป็นเวลามากกว่าเท่ากับ 12 เดือนขึ้นไป
- 2) อายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไปที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์และไม่มีอาการเจ็บป่วยทางจิต
- 3) ให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการโดยการลงนามในเอกสารขอความยินยอมจากอาสาสมัครก่อนเริ่มกระบวนการวิจัย

8.4 เกณฑ์ในการคัดกลุ่มประชากรออกจากการศึกษา (Exclusion criteria)

ได้แก่ ผู้ป่วยที่เป็นไปตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้ ต้องไม่เลือกเข้าโครงการวิจัยนี้

- 1) ผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 1 และรักษาด้วยยา insulin เพียงอย่างเดียว
- 2) ผู้ป่วยของโรงพยาบาลเฉพาะทางในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข หรือในกรุงเทพมหานคร
- 3) ผู้ป่วยที่เป็นอาสาสมัครที่กำลังอยู่ในโครงการวิจัยเชิงทดลอง
- 4) ผู้ป่วยที่มีเลขที่ผู้ป่วยในโรงพยาบาล (Hospital number; HN) แต่ไม่พบเวชระเบียนหรือเอกสารการรักษาพยาบาล หรือไม่ปรากฏข้อมูลการรักษาพยาบาลในฐานข้อมูลของระบบเวชระเบียนแบบอิเล็กทรอนิกส์

5) ผู้ป่วยที่ขาดนัดติดตามการรักษาในวันที่เก็บข้อมูลและไม่สามารถติดตามตัวให้มารักษาต่อเนื่องได้

9. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การควบคุมการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาประเภทไม่มีการทดลองใดๆ โดยใช้โรงพยาบาลเป็นฐาน เป็นการศึกษาแบบ Cross-Sectional Study โดยการทบทวนเวชระเบียนผู้ป่วยย้อนหลังสำหรับปี พ.ศ.2554 จำนวน 56,740 ราย สำหรับปีพ.ศ.2555 จำนวน 57,500 รายซึ่งมารับบริการในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขและสังกัดกรุงเทพมหานครซึ่งอยู่ในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในแต่ละจังหวัดเป็นเวลามากกว่าเท่ากับ 12 เดือนขึ้นไป

การเก็บข้อมูลผู้ป่วย ดำเนินการโดยการทบทวนเวชระเบียนตามตัวชี้วัดที่ปรากฏเป็นข้อคำถามในแบบบันทึกข้อมูลผู้ป่วย (CRF) ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่มิวิจัยในโรงพยาบาลจะเป็นผู้ดำเนินการเอง โดยมีข้อพิจารณาว่า จะเก็บข้อมูลผู้ป่วยด้วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 คู่ขนานกันกับการเก็บข้อมูลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงให้ได้จำนวนตามที่กำหนดในแต่ละโรค (แยกเก็บ) ทั้งนี้จะเลือกเวชระเบียนของผู้ป่วยจากฐานข้อมูลผู้ป่วยที่มาตรวจรักษาตามนัดในช่วงวันที่ 1 พฤษภาคม-31 กรกฎาคม ของปีพ.ศ. 2554 สำหรับปีพ.ศ.2555 จะเลือกเวชระเบียนของผู้ป่วยที่มาตรวจรักษาตามนัดในช่วงวันที่ 1 เมษายน -30 มิถุนายน โดยเก็บข้อมูลไปตามลำดับผู้ป่วยที่มาตามนัดจนครบตามจำนวนที่กำหนดในแต่ละโรคของแต่ละโรงพยาบาลโดยไม่มีการข้ามเวชระเบียน ยกเว้นผู้ป่วยไม่มาตามนัดและไม่สามารถติดตามผู้ป่วยให้มารักษาต่อเนื่องได้

การชี้แจงและขอความยินยอมในการทบทวนเวชระเบียนจากผู้ป่วย จะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลนั้นๆ ที่จะชี้แจงเกี่ยวกับโครงการและขอความยินยอมจากผู้ป่วยโดยการลงนามแสดงความยินยอมในเอกสารที่เตรียมไว้ ซึ่งกระบวนการนี้จะดำเนินการในสถานที่ที่โรงพยาบาลเห็นว่าเหมาะสมและผู้ป่วยสามารถรับฟังและซักถามจนเข้าใจชัดเจน ทั้งนี้ผู้ป่วยสามารถแสดงความยินยอมอย่างอิสระ โดยไม่มีผลต่อกระบวนการรักษาใดๆ ในโรงพยาบาล

การดำเนินการเก็บข้อมูลต้องบันทึกตามความเป็นจริงที่ปรากฏในเวชระเบียนทั้งที่เป็นกระดาษหรืออิเล็กทรอนิกส์ หรือฐานข้อมูลนอกจากเวชระเบียน เช่น ฐานข้อมูลทางห้องปฏิบัติการ แพ้มผู้ป่วยของคลินิกพิเศษ สมุดประจำตัวผู้ป่วย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อรักษาคุณภาพการบริการและประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วยในหน่วยบริการของเจ้าหน้าที่ในทีมวิจัยเอง การเก็บข้อมูลจะไม่มีการสัมภาษณ์ผู้ป่วยและแพทย์ผู้ตรวจรักษา และไม่มีการตรวจร่างกายผู้ป่วยแต่อย่างใด กำหนดระยะเวลาให้แต่ละหน่วยบริการเก็บข้อมูลนาน 2 เดือน

มาตรการในการควบคุมคุณภาพข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ได้รับการวางแผนการควบคุมคุณภาพของการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ข้อมูล ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงมากที่สุด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การจัดทำ Study participant log โดยการกำหนดให้มีการจัดกรอกข้อมูลในการเชิญอาสาสมัครเข้าร่วม โครงการในจุดบริการผู้ป่วย โรคเบาหวานชนิดที่ 2 และโรคความดันโลหิตสูง กระจายตามสัดส่วนทุกจุดบริการใน โรงพยาบาล และให้ดำเนินการบันทึกลำดับของผู้ป่วยที่ได้รับเชิญเข้าร่วมโครงการที่ต่อเนื่องกันไปโดยไม่มีการเว้น หากผู้ป่วยไม่ยินยอมเข้าร่วมโครงการจะไม่มีกรอกบันทึกข้อมูลใดๆ ของผู้ป่วยทั้งสิ้น

2. ภายหลังการจัดเก็บ ข้อมูลจากประวัติผู้ป่วยในโรงพยาบาล จะให้เจ้าหน้าที่อีกท่านหนึ่งของโรงพยาบาล ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลครั้งแรกว่าเป็นไปตามกระบวนการวิจัยที่ได้รับอนุญาตเรียบร้อยแล้วหรือไม่ หากพบ ข้อผิดพลาดให้ทำการแก้ไข ภายหลังตรวจสอบความถูกต้องแล้วให้เซ็นชื่อกำกับลงในแบบบันทึกข้อมูล เมื่อการ จัดส่งแบบบันทึกข้อมูล มายังศูนย์บริหารจัดการข้อมูลกลาง ทางเจ้าหน้าที่บริหารจัดการข้อมูลจะทำการตรวจสอบ การบันทึกข้อมูลทุกแผ่นทุกรายการ ว่าเป็นไปตามข้อกำหนดที่ต้องหรือไม่ หากพบข้อสงสัยหรือข้อผิดพลาดจะ ทำการซักถามไปยังผู้บันทึกข้อมูลเพื่อแก้ไขให้ตรงตามความเป็นจริงที่ปรากฏในเวชระเบียนของผู้ป่วย

3. ได้กำหนดให้มีการลงไปกำกับดูแลการจัดเก็บข้อมูล (Monitor) ที่โรงพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการโดยการ สุ่มเลือก ประมาณ 10% ของโรงพยาบาลทั้งหมด หรือประมาณ 60 แห่งทั่วประเทศเพื่อยืนยันข้อมูลที่ส่งมากับเวช ระเบียนโดยเจ้าหน้าที่ควบคุมคุณภาพของเครือข่ายวิจัยคลินิกสหสถาบัน (CRCN)

สำหรับข้อมูลของแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนเวชระเบียนหรือฐานข้อมูลนอกจากเวชระเบียนที่เกี่ยวข้องโดยใช้แบบ บันทึกข้อมูลผู้ป่วย (CRF) ที่ระบุถึงตัวชี้วัดผลลัพธ์การให้บริการตามมาตรฐานการดูแลรักษาผู้ป่วย เบาหวานชนิดที่ 2 ที่กำหนดโดย Toward Clinical Excellence' Network (TCEN) และตัวชี้วัดผลลัพธ์การ ให้บริการตามมาตรฐานการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ซึ่งกำหนดโดยสำนักงานหลักประกัน สุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และทั้งหมด สปสช.ใช้อ้างอิงในการประเมินผลซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ลำดับ	ตัวชี้วัด
	ผู้ป่วยโรคเบาหวาน
1	การมีระดับ Fasting blood sugar อยู่ในเกณฑ์ที่ควบคุมได้ (70-130 mg/dl)
2	มีการตรวจหาระดับ Hb A _{1c} ประจำปี อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี
3	การมีระดับ Hb A _{1c} < 7%
4	การเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเนื่องจากภาวะแทรกซ้อนเฉียบพลันจากโรคเบาหวาน
5	มีการตรวจวิเคราะห์ Lipid profile ประจำปี อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี
6	การมีระดับ LDL < 100 mg/dl
7	การมีระดับความดันโลหิต $\leq$ 130/80 mmHg
8	การได้รับยาแอสไพรินของผู้ป่วยเบาหวานที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป
9	มีการตรวจหาระดับ Microalbuminuria ประจำปี อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี
10	ผู้ป่วยเบาหวานมี Microalbuminuria แล้วได้รับยากลุ่ม ACE inhibitor หรือ ARB
11	มีการตรวจจอประสาทตาประจำปี อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี
12	มีการตรวจสุขภาพช่องปากประจำปี อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี
13	มีการตรวจเท้าอย่างละเอียดประจำปี
14	การตรวจพบแผลที่เท้า
15	การตัดนิ้วเท้า, เท้า หรือขา
16	การสอนให้ตรวจและดูแลเท้าด้วยตนเองหรือสอนผู้ดูแลอย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี
17	มีการได้รับคำแนะนำปรึกษาให้เลิกสูบบุหรี่
18	การได้รับการวินิจฉัยว่าเป็น Diabetic retinopathy
19	การได้รับการวินิจฉัยว่าเป็น Diabetic nephropathy
	ผู้ป่วยความดันโลหิตสูง
1	การมีระดับความดันโลหิตอยู่ในเกณฑ์ที่ควบคุมได้ (SBP < 140 และ DBP < 90 mmHg)
2	การได้รับการตรวจร่างกายประจำปี
3	การได้รับการตรวจทางห้องปฏิบัติการประจำปี
4	การพบภาวะแทรกซ้อนของหัวใจและหลอดเลือด
5	การพบภาวะแทรกซ้อนของหลอดเลือดสมอง
6	การพบภาวะแทรกซ้อนทางไต

นอกจากตัวชี้วัดข้างต้นแล้ว ยังมีการจัดเก็บข้อมูลในประเด็นที่ใช้พิจารณาในการรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และโรคความดันโลหิตสูงด้วยได้แก่

- 1) การตรวจการทำงานของไตในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2
- 2) เหตุผลของการไม่ได้รับยาลดความดันโลหิตกลุ่ม ACEI หรือ ARB
- 3) รายละเอียดของการตรวจจอประสาทตาในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2
- 4) ประเภทของการรักษาของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2
- 5) ภาวะแทรกซ้อนเรื้อรังประเภทต่างๆของโรคเบาหวาน
- 6) ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินใจให้การรักษาผู้ป่วยความดันโลหิตสูง ซึ่งไม่เคยมีการจัดเก็บในปี 2553 มาก่อน

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมเพื่อการวิจัยนี้ จะได้รับการสุ่มตรวจสอบคุณภาพ โดยผู้ตรวจสอบที่เป็นอิสระจากเครือข่ายวิจัยคลินิกสถาบัน เพื่อประกันคุณภาพข้อมูล และกำกับให้ทำวิจัยเป็นไปตามโครงการวิจัยและเป็นไปตามหลักปฏิบัติการวิจัยทางคลินิกที่ดี (ICH-GCP)

หลังจากเสร็จสิ้น เฉพาะข้อมูลวิจัยในแบบบันทึกข้อมูลเท่านั้นที่จะได้เก็บรวบรวมส่งไปยังหน่วยบริหารจัดการข้อมูลในส่วนกลางต่อไป ส่วนเอกสารแหล่งที่มาของข้อมูล (Source Document) รวมทั้งบัญชีรายชื่อรหัสผู้ป่วยการศึกษานี้ จะเก็บไว้แต่ละที่ของโรงพยาบาลที่เข้าถึงได้เฉพาะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

10. การวัดผลทางการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินผลจะพิจารณาตามเกณฑ์ (เป้าหมาย) ตามตัวชี้วัดที่กำหนดดังรายละเอียดในตารางข้างล่างนี้

ลำดับ	ตัวชี้วัด	การวิเคราะห์ ข้อมูล	เป้าหมาย (ร้อยละ)
	ผู้ป่วยโรคเบาหวาน		
1	การมีระดับ Fasting blood sugar อยู่ในเกณฑ์ที่ควบคุมได้ (70-130 mg/dl)	ร้อยละ	≥ 50
2	มีการตรวจหาระดับ Hb A _{1c} ประจำปี อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี	ร้อยละ	≥ 60
3	การมีระดับ Hb A _{1c} < 7%	ร้อยละ	≥ 50
4	การเข้ารับรักษาในโรงพยาบาลเนื่องจากภาวะแทรกซ้อนเฉียบพลันจากโรคเบาหวาน	ร้อยละ	≤ 10
5	มีการตรวจวิเคราะห์ Lipid profile ประจำปี อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี	ร้อยละ	≥ 50
6	การมีระดับ LDL < 100 mg/dl	ร้อยละ	≥ 50
7	การมีระดับความดันโลหิต ≤ 130/80 mmHg	ร้อยละ	≥ 60
8	การได้รับยาแอสไพรินของผู้ป่วยเบาหวานที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป	ร้อยละ	≥ 60
9	มีการตรวจหาระดับ Microalbuminuria ประจำปี อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี	ร้อยละ	≥ 50
10	ผู้ป่วยเบาหวานมี Microalbuminuria แล้วได้รับยากลุ่ม ACE inhibitor หรือ ARB	ร้อยละ	≥ 60
11	มีการตรวจจอประสาทตาประจำปี อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี	ร้อยละ	≥ 50
12	มีการตรวจสุขภาพช่องปากประจำปี อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี	ร้อยละ	≥ 30
13	มีการตรวจเท้าอย่างละเอียดประจำปี	ร้อยละ	≥ 30
14	การตรวจพบแผลที่เท้า	ร้อยละ	≤ 10
15	การตัดนิ้วเท้า, เท้า หรือขา	ร้อยละ	≤ 5
16	การสอนให้ตรวจและดูแลเท้าด้วยตนเองหรือสอนผู้ดูแลอย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี	ร้อยละ	≥ 60
17	มีการได้รับคำแนะนำปรึกษาให้เลิกสูบบุหรี่	ร้อยละ	≥ 30
18	การได้รับการวินิจฉัยว่าเป็น Diabetic retinopathy	ร้อยละ	≤ 10

ลำดับ	ตัวชี้วัด	การวิเคราะห์ข้อมูล	เป้าหมาย (ร้อยละ)
19	การได้รับการวินิจฉัยว่าเป็น Diabetic nephropathy	ร้อยละ	< 10
	ผู้ป่วยความดันโลหิตสูง		
1	การมีระดับความดันโลหิตอยู่ในเกณฑ์ที่ควบคุมได้ (SBP < 140 และ DBP < 90 mmHg)	ร้อยละ	≥ 60
2	การได้รับการตรวจร่างกายประจำปี	ร้อยละ	≥ 30
3	การได้รับการตรวจทางห้องปฏิบัติการประจำปี	ร้อยละ	≥ 30
4	การพบภาวะแทรกซ้อนของหัวใจและหลอดเลือด	ร้อยละ	≤ 5
5	การพบภาวะแทรกซ้อนของหลอดเลือดสมอง	ร้อยละ	≤ 5
6	การพบภาวะแทรกซ้อนทางไต	ร้อยละ	≤ 10

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อประเมินผลการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงตามมาตรฐานของหน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ลักษณะทั่วไปของประชากรโดยการระบุ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และมัธยฐาน ทั้งนี้มีการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำตามตารางข้างต้น เพื่อจะประเมินว่า ผลการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงผ่านการประเมินตามตัวชี้วัดดังกล่าวหรือไม่ นั้น จะพิจารณาจากผลร้อยละของผลการศึกษาตามตัวชี้วัดผลลัพธ์การให้บริการตามมาตรฐานการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ถูกกำหนดโดย Toward Clinical Excellence' Network (TCEN) และตัวชี้วัดผลลัพธ์การให้บริการตามมาตรฐานการดูแลรักษาผู้ป่วยความดันโลหิตสูงถูกกำหนดโดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และกำหนดให้เกณฑ์การผ่านผลการประเมินตามตัวชี้วัดหรือเป้าหมายของแต่ละตัวชี้วัดต้องมีร้อยละตามที่กำหนด อย่างไรก็ตามเป้าหมายดังกล่าว อาจมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสถานการณ์การดูแลผู้ป่วยด้วยโรคดังกล่าว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบผลการประเมินการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และหรือโรคความดันโลหิตสูงจากเวชระเบียนผู้ป่วยตามเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าปีพ.ศ.ปัจจุบันกับผลการประเมินการดูแลรักษาของปีที่ผ่านมา

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ใช้การวิเคราะห์โดยใช้สถิติ Chi Square for trend สำหรับตัวแปรที่เป็นแบบ category และใช้ independent T Test ANOVA และ Linear regression สำหรับตัวแปร

แบบต่อเนื่อง . เพื่อพิจารณาความแตกต่างของผลการประเมินระหว่างตัวชี้วัดของปี 2554 และ 2555 กับตัวชี้วัดของปี 2553 ซึ่งเป็นปีที่ผ่านมา โดยกำหนดค่า p-value ไว้ที่ระดับ < 0.05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อหาความชุกของผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และโรคความดันโลหิตสูงที่เข้ารับการรักษาในหน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมมากกว่าที่ได้ดำเนินการในปี 2553 กล่าวคือ มีการจัดเก็บในประเด็นดังนี้ 1) การทำงานของไตในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 2) เหตุผลของการไม่ได้รับยาลดความดันกลุ่ม ACEI หรือ ARB 3) รายละเอียดของการตรวจจอประสาทตาในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 4) ประเภทของการรักษาของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 5) ภาวะแทรกซ้อนเรื้อรังของโรคเบาหวาน และ 6) ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินใจให้การรักษาผู้ป่วยความดันโลหิตสูงของแพทย์

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการระบุจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และมัธยฐาน ของตัวแปรนั้นๆ เพื่อเป็นฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางการประเมินผู้ป่วยทางคลินิก

11. ข้อพิจารณาทางด้านจริยธรรม

11.1 ข้อพิจารณาจริยธรรมในการทบทวนเวชระเบียนผู้ป่วย

การทบทวนเวชระเบียนจะมีการชี้แจงและขอความยินยอมจากผู้ป่วยเจ้าของเวชระเบียนก่อนการเก็บข้อมูลฯ ซึ่งจะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของหน่วยบริการที่มีความสามารถในการทบทวนเวชระเบียนและทราบกฎระเบียบในการปฏิบัติของสถานพยาบาลและการพิทักษ์สิทธิผู้ป่วยเป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่หรือทีมวิจัยในโครงการซึ่งประกอบด้วยพยาบาลประจำคลินิกจะเป็นผู้ชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัย รวมทั้งต้องมีการเซ็นยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยก่อนโดยไม่มีการคัดเลือกรับหรือไม่ว่ากรณีใดๆ ในการขอความยินยอมเข้าร่วมโครงการของอาสาสมัคร ทีมวิจัยตระหนักถึงสิทธิอันชอบธรรมของอาสาสมัคร ในการที่จะขอทราบรายละเอียดของโครงการเท่าที่ต้องการจะทราบ และยินดียิ่งที่จะให้ผู้ป่วยนำเอกสารชี้แจงโครงการไปอ่านหรือปรึกษากับญาติก่อนตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ โดยที่สามารถแจ้งผลการตัดสินใจแก่ทีมวิจัยในการพบแพทย์เพื่อการมาตรวจตามนัดในครั้งต่อไปได้ ซึ่งในการมาตรวจตามนัดแต่ละครั้งถือเป็นการนัดตามปกติของโรงพยาบาล ไม่ใช่นัดเพื่อการศึกษาแต่อย่างใด และทีมวิจัยเองยึดถือเป็นหน้าที่ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดที่จะต้องชี้แจงรายละเอียดของโครงการให้อาสาสมัครได้รับทราบอย่างละเอียด เพื่อให้ยินยอมเข้าร่วมโครงการด้วยความเข้าใจในวัตถุประสงค์งานโครงการอย่างแท้จริง

11.2 ความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ระหว่างการดำเนินโครงการและการป้องกันแก้ไข

การประเมินผลการดูแลรักษาผู้ป่วยของแพทย์ในโรงพยาบาล อาจทำให้เกิดความไม่สบายใจว่าจะมีการเอาประเด็นต่างๆ มาตรวจสอบการปฏิบัติงานในวิชาชีพของแพทย์ ทั้งนี้การเก็บข้อมูลต่างๆ ก็เพื่อประเมินมาตรฐานการดูแลผู้ป่วยโดยภาพรวมของโรงพยาบาลในแต่ละจังหวัดเท่านั้น ไม่ได้มีเจตนาจะตรวจสอบการปฏิบัติงานในวิชาชีพของแพทย์ในเชิงจริยธรรมว่าด้วยการดูแลผู้ป่วย อีกทั้งไม่มีการระบุชื่อแพทย์เจ้าของไข้ หรือแพทย์ผู้ตรวจรักษาลงในแบบบันทึกข้อมูลแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุญาตเข้าดำเนินโครงการวิจัยต่อผู้อำนวยการโรงพยาบาลทุกแห่ง และหากสร้างความไม่สบายใจโดยรวมของแพทย์ในโรงพยาบาล ผู้อำนวยการของโรงพยาบาลนั้นๆ มีสิทธิที่จะเพิกถอนการอนุญาตให้ดำเนินโครงการโดยการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรมาที่สำนักงานเครือข่ายวิจัยคลินิกสหสถาบันโดยตรงได้ คณะผู้วิจัยก็จะสละเลือกโรงพยาบาลอื่นๆ ต่อไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

11.3 สำหรับการจัดเก็บข้อมูลเป็นความลับของแบบสอบถามมีข้อพิจารณา ดังนี้

การศึกษาในครั้งนี้กระทำเพื่อประเมินผลการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงของหน่วยบริการในเครือข่ายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งจะเก็บข้อมูลโดยการทบทวนเวชระเบียนของผู้ป่วยและบันทึกข้อมูลที่จำเป็นตามตัวชี้วัดที่กำหนดลงในแบบบันทึกข้อมูล ทั้งนี้การเก็บข้อมูลจะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของหน่วยบริการที่มีความสามารถในการทบทวนเวชระเบียนและทราบกฎระเบียบในการปฏิบัติของสถานพยาบาล และการพิทักษ์สิทธิผู้ป่วยเป็นอย่างดี ข้อมูลที่รวบรวมจะได้รับการเก็บรักษาอย่างระมัดระวังและเป็นความลับโดยมีข้อกำหนดดังนี้

- กำหนดให้การเก็บแบบบันทึกข้อมูลผู้ป่วย (CRF) ต้องเป็นความลับเพื่อรักษาสิทธิของผู้ป่วย แม้ว่าแบบบันทึกข้อมูลผู้ป่วย (CRF) ดังกล่าวสูญหายไปในช่วงดำเนินการก็จะ**ไม่สามารถจำแนกตัวผู้ป่วยได้**
- แบบบันทึกข้อมูลผู้ป่วย (CRF) รายบุคคลที่ผ่านการตอบสมบูรณ์ และตรวจสอบความถูกต้องเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะถูกบรรจุไว้ใน**ซองเอกสารปิดผนึก** และถูกรวบรวมส่งต่อไปยังหน่วยบริหารข้อมูลจัดการต่อไป
- มีการ**ออกรหัส**แบบบันทึกข้อมูลผู้ป่วย (CRF) ในแต่ละรายหลังจากที่ถูกจัดส่งมาที่หน่วยบริหารจัดการข้อมูลแล้ว
- การจัดเก็บข้อมูลที่หน่วยบริหารจัดการข้อมูลทั้งแบบบันทึกข้อมูลผู้ป่วย (CRF) และข้อมูลที่ถูกบันทึกเรียบร้อยแล้วนั้นจะจำกัดสิทธิ์ในการเข้าถึงข้อมูลทั้งหมด

- แบบบันทึกข้อมูลผู้ป่วย (CRF) ที่บันทึกข้อมูลผู้ป่วยเรียบร้อยแล้วเมื่อถูกส่งมาทางไปรษณีย์มายังหน่วยบริหารจัดการข้อมูล (Data management Unit) ของเครือข่ายวิจัยคลินิกสหสถาบันเพื่อบันทึกข้อมูลด้วยการสแกนจัดทำฐานข้อมูล และบริหารจัดการข้อมูลให้ถูกต้อง
- ทำการประเมินผลการดำเนินการ และทำการวิเคราะห์ แปลผลต่อไป
- เผยแพร่ ตีพิมพ์และรายงานผลการศึกษารวบรวมให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

12. งบประมาณในการวิจัย

ได้รับการสนับสนุนทุนในการศึกษาวิจัยจากกองทุนบริหารจัดการโรคเรื้อรัง สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ต่อปีจำแนกตามหมวดดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

รายการ			บาทต่อ หน่วย	จำนวน หน่วย	จำนวน ครั้ง	คิดเป็น เงิน	รวมแต่ ละหมวด	หมายเหตุ
1		งบบุคลากร					888,000	
	1.1	ค่าตอบแทนหัวหน้าโครงการวิจัย	50,000	12	1	600,000		
	1.2	ค่าตอบแทนผู้ประสานงานโครงการ	12,000	12	2	288,000		
2		งบดำเนินการ						
	2.1	ค่าตอบแทน					488,000	
		ที่ปรึกษาโครงการจำนวน 2 คน	20,000	2	1	40,000		
		ผู้ช่วยนักวิจัย 2 คน (Full time)	12,000	2	12	288,000		
		ผู้ช่วยนักวิจัย 5 คน (Parttime)	8,000	5	4	160,000		เฉพาะช่วงเก็บข้อมูล
	2.2	ค่าใช้สอย					5,370,000	

รายการ			บาทต่อ หน่วย	จำนวน หน่วย	จำนวน ครั้ง	คิดเป็น เงิน	รวมแต่ ละหมวด	หมายเหตุ
		การจัดประชุมคณะกรรมการ โครงการ จำนวน 3 ครั้ง (สำหรับ ประชุมจัดทำโครงการ, project reviews, การจัดทำ proposal, protocol, CRF, SAP, governance documents, study progress และ summary of results)	20,000	1	2	40,000		
		การจัดประชุมฝึกอบรมการลงข้อมูล และอบรม ICH-GCP จำนวน 1 ครั้ง						งบประมาณ ของ สปสช ดำเนินการ
		ค่าใช้จ่ายในการเยี่ยมชมติดตาม โครงการ(monitoring visit) จำนวน 1 ครั้ง 60 รพ.	20,000	60	1	1,200,000		10% ของ เป้าหมาย รพ. ทั้งหมด
		ค่าใช้จ่ายในการเก็บข้อมูล	60	57,000	1	3,420,000		จ่ายให้พื้นที่ ค่าเก็บ ข้อมูลต่อ ราย
		ค่าพัฒนาโครงการวิจัย ออกแบบ แบบกรอกข้อมูล เพื่อขออนุมัติ จริยธรรม (เหมาจ่าย)	100,000	1	1	100,000		
		ค่าเอกสารในการขออนุมัติจริยธรรม	10,000	1	1	10,000		
		ค่าบริการจัดการทั่วไปของพื้นที่	1,000	600	1	600,000		
2.3		ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการข้อมูล					904,100	

รายการ			บาทต่อ หน่วย	จำนวน หน่วย	จำนวน ครั้ง	คิดเป็น เงิน	รวมแต่ ละหมวด	หมายเหตุ
		ค่าเช่าระบบ	8,000	12	1	96,000		
		ค่าดำเนินการบริหารจัดการข้อมูล	1.9	399,000	1	758,100		
		ค่าดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล	50,000	1	1	50,000		
2.4		ค่าวัสดุ					1,006,500	
		วัสดุสำนักงาน-กระดาษ เครื่องเขียน	2,000	12	1	24,000		
		วัสดุคอมพิวเตอร์ ซีดี ปริ้นเตอร์ หมึกพิมพ์	2,500	12	1	30,000		
		ค่าถ่ายเอกสาร-จัดทำรายงาน	3,000	4	1	12,000		
		ค่าจัดทำแบบกรอกข้อมูล หนังสือขอ คำยินยอม และเอกสารชี้แจง โครงการ	15	62,700	1	940,500		add 10% ของ เป้าหมาย
2.5		ค่าสาธารณูปโภค					203,400	
		ค่าโทรศัพท์ โทรสาร	2,950	12	1	35,400		
		ค่าไปรษณีย์ ส่งแบบกรอกข้อมูล หนังสือขอคำยินยอม และเอกสาร ชี้แจงโครงการ	250	600	1	150,000		
		ค่าบริการ Internet รายเดือน	1,500	12	1	18,000		

รวมงบประมาณทั้งสิ้น

8,860,000 (แปดล้านแปดแสนหกหมื่นบาทถ้วน)

13. เอกสารอ้างอิง

- 1) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข การสำรวจสภาวะสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยการตรวจร่างกายครั้งที่ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2534-2535.กระทรวงสาธารณสุข 2536.
- 2) สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ สำนักงานนโยบายและแผนสาธารณสุข การสำรวจสภาวะสุขภาพประชาชนโดยการตรวจร่างกายครั้งที่ 2 พ.ศ. 2539-2540 กระทรวงสาธารณสุข กรกฎาคม 2541.
- 3) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข การสำรวจสภาวะสุขภาพอนามัยของประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกายครั้งที่ 3 พ.ศ. 2546-2547 กระทรวงสาธารณสุข กันยายน 2549.
- 4) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข การสำรวจสภาวะสุขภาพอนามัยของประชาชนไทย โดยการตรวจร่างกายครั้งที่ 4 พ.ศ. 2551-2552 กระทรวงสาธารณสุข 2553.
- 5) Jiamjarasrangi W, Aekplakorn W. Incidence and predictors of type 2 diabetes among professional and office workers in Bangkok, Thailand. J Med Assoc Thai 2005; 88(12):1896-904.
- 6) ศุภสิทธิ์ พรธนะรุโนทัย ต้นทุนและประสิทธิผลของการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง เปรียบเทียบศูนย์แพทย์ชุมชนเมืองและโรงพยาบาลมหาราช นครราชสีมา นนทบุรี สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข; 2541.
- 7) Rawdaree P, Ngarmukos C, Deerochanawong C, Suwanwalaikorn S, Chetthakul T, Krittiyawong S, et al. Thailand diabetes registry (TDR) project: clinical status and long term vascular complications in diabetic patients. J Med Assoc Thai 2006; 89 Suppl 1:S1-9.
- 8) Solberg LI, Desai JR, O'Connor PJ, Bishop DB, Devlin HM. Diabetic patients who smoke: are they different? Ann Fam Med 2004; 2(1):26-32.
- 9) Tsai AC, Morton SC, Mangione CM, Keeler EB. A meta-analysis of interventions to improve care for chronic illnesses. Am J Manag Care. 2005 Aug;11(8):478-88.
- 10) Bodenheimer T, Wagner EH, Grumbach K. Improving primary care for patients with chronic illness: the chronic care model, Part 2. JAMA. 2002 Oct 16;288(15):1909-14.

11) Renders CM, Valk GD, Griffin SJ, Wagner EH, Eijk Van JT, Assendelft WJ. Interventions to improve the management of diabetes in primary care, outpatient, and community settings: a systematic review. *Diabetes Care*. 2001 Oct; 24(10):1821-33.